

„Kincsek – titkok – aranyak”

Szilágyi Kata
Felföldi Szabolcs

titkok – aranyak”

68



Bikafejes ivócsésze

A Móra Ferenc Múzeum új vándorkiállítása

A különböző tudományágak szakemberei hosszú évtizedek alatt nagyon sok értéket gyűjtöttek össze a hazai múzeumok raktáiraiban. Azonban nemcsak tárgyak, hanem érdekes történetek is felhalmozódtak ennyi idő alatt, hiszen minden egyes tárgyhoz, leletegyütteshez egy-egy história is kapcsolódik. Sokszor hallott mondat ugyanakkor manapság a múzeumi berkekben, hogy sokezer látogatószámot csak az igazán messziről érkező, európai hírnévvel rendelkező, esetenként sok százmillió eurós értéket képviselő tárgyakat bemutató kiállítással lehet elérni. A kijelentés sok tekintetben helytálló, azonban csak nagyon kevés muzeális intézmény képes ennek megvalósítására ma Magyarországon. Éppen ezért a hazai múzeumok döntő többsége más utat próbál keresni a látogatók felé. Az elmúlt bő évtizedben kialakított látványtárak, az évente többször szervezett múzeumi rendezvények (így a múzeumok nyári és őszi éjszakája), valamint a nyitott, intenzív múzeumi kommunikáció mind a hazai múzeumi gyűjtemények „újrahajósítását”, „látogatóbaráttá tételét” tűzte ki céljává.

69



A nagyszentmiklósi kincsek másolatait bemutató kiállítótér Szegeden

A honfoglaló magyarok emlékgagának terme Szegeden

A „győztes fejedelm” jelenete a medalionos korszak

A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből válogatást nyújtó „Kincsek – titkok – aranyak” kiállítás létrejöttének egyik kiváló oka épp az volt, hogy a szegedi múzeumba vissza-visszatérő látogatók közül – mint azt a látogatókönyvi bejegyzések garmadája bizonyítja – mind többen hiányoltak egy új, izgalmas régészeti kiállítást. Ennek nyomán fogalmazódott meg a szegedi múzeum gyűjteményében található nagyszentmiklósi aranykincs tárgymásolataira építő nagyszabású kiállítás ötlete még 2015-ben.

A kiállítás alapkonceptiója az volt, hogy egy olyan „ösvényt” hozzunk létre a látogatók számára, amelyen végigvezethetjük az érdeklődőket a nagyszentmiklósi kincs megtalálásának izgalmas körülménye-

itől kezdve egészen a kincs szimbolikáján keresztül olyan kultúrtörténeti kérdésekig, mint hogy miképp hatott a kincsegyüttes például a hazai szecesszió 20. század eleji képzőművészeire. De az érdeklődők közvetve a régészeti kutatás módszertanába, a nagyszentmiklósi kincs, az avarok és a honfoglaló magyarok tudományos kutatástörténetébe is bepillantást nyerhetnek.

Az elmúlt 200 évben számos szakmai vita folyt a kincscsel összefüggésben, leginkább persze azzal kapcsolatban, hogy mely népcsoporthoz, etnikumhoz lehet kötni. Az eredetelméletek közül leginkább három kristályosodott ki a 20. század folyamán. A kutatók egy része korábban a bolgárok-



Az „égberagadás jelenete” a medalionos korszón

hoz kapcsolta, és a 9. századra korhatározta a kincset, részben a tárgyak egy részén látható egyik görög betűtípus alapján. Ez a vélekedés mára azonban komolyan megkérdőjeleződött. Az említett görög betűtípust számos Bulgárián kívül előkerült tárgyról is ismerjük ma már, ráadásul még csak hasonló lelet vagy leletegyüttes sem került elő az egykori (és mai) Bulgária területén.

Mint ahogyan megkérdőjeleződött a tárgyegyüttesnek a 10. századi honfoglaló magyar emlékanyaggal történő összekapcsolása is. Ez utóbbi álláspont egyik legjelentősebb képviselője László Gyula volt, aki az egyik medalionos korszó „égberagadási” jelenetét az Árpád-ház eredetmondájával (Álmos fejedelem anyját egy turul, azaz ragadozó madárfajta ejtette teherbe) magyarázta. A régészprofesszor az edényeken megfigyelhető rovásfeliratok alapján pedig a leletegyüttest két részre osztotta: a fejedelem és fejedelemasszony edénykészletére.

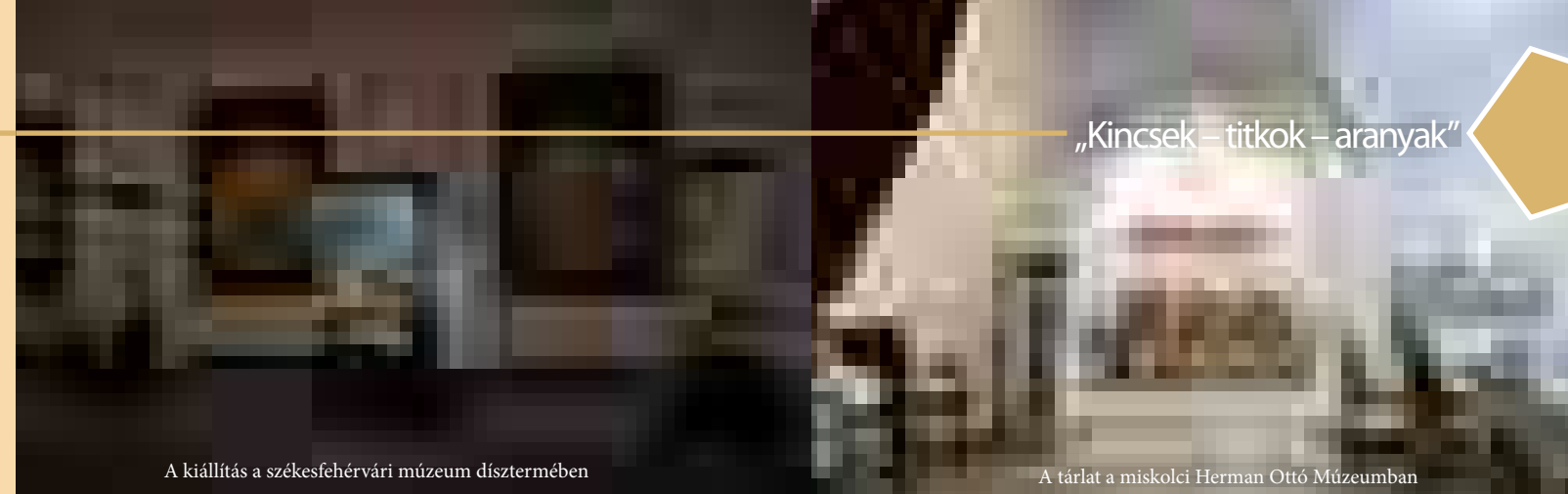
70



A tárgyak honfoglaló magyarokkal való összekapcsolásával kapcsolatban azonban ugyancsak számos probléma merült fel. A tárgyak anyaga, a készítésük során alkalmazott ötvöstechnikai fogások s a rajtuk látható ábrázolások sokkal inkább egy másik kultúrához, a honfoglaló magyarság előtt a Kárpát-medencét uraló avarsághoz kapcsolják a nagyszentmiklósi kincset. A kincs ma már kétségtelenül bizonyítható avar eredetűre főképp Bóna István és Bálint Csanád kutatásai világítottak rá. A magyar régészeti kutatás az ő munkásságuk nyomán ma már egyöntetűen az avarokat tartja a kincs tulajdonosainak. Ennek ellenére a kiállítás a nagyszentmiklósi kincs galvanoplasztikai másolatai, illetve a kincsből található tárgyak avar kori régészeti leletanyagban fellelhető kapcsolatai, párhuzamai mellett a honfoglaló magyarság anyagi kultúrájának színes, válogatott csokrát is átnyújtja.

A tárlat alapvetően három rétegből épül fel. A tárgyak szépségében, lebilincselő művészi kidolgozottságában gyönyörködni vágyók számára a leleteket a közép-

A tárlat az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban



A kiállítás a székesfehérvári múzeum dísztermében

A tárlat a miskolci Herman Ottó Múzeumban

pontba helyezték. Az apróbb részletek iránt érdeklődő, a kutatás történetét és módszertanát megismerni vágyó közönség számára készült hosszabb lélegzetű, képekkel gazdagon illusztrált tablók pedig a központi helyzetű tárlókat veszik körbe. Mindezt egy harmadik, „virtuális” réteg „burkolja be”. A kiállítás kézzel fogható tárgyai és magyarázó posztere mellett ugyanis számos QR-kódot is kihelyeztünk, amelyek egy okostelefon segítségével további információk egész sorát teszik elérhetővé a látogatók számára, valódi 21. századi élménnyé varázsolva a múzeumlátogatást. Régészet, antropológia, kultúr-, tudomány- és művészettörténet kart karba öltve, komplementer módon egészítik ki itt egymást.

A kiállítás azonban nem „állandó”. Már születése pillanatában alkotói azzal számoltak, hogy vándorkiállításként fogja járni a magyar múzeumokat, s ez egyfajta rugalmasságot is követelt, hiszen minden egyes helyszín újfajta megközelítést igényel, amely nem csupán azt jelenti, hogy az adott kiállító-

A nagyszentmiklósi kincs egy 23 aranyedényből álló leletegyüttes, amely 1799-ben került elő árokásás közben. Még ugyanebben az esztendőben Bécsbe került I. Ferenc osztrák császár, magyar és cseh király rendeletére, s így ma is a bécsi Kunsthistorisches Múzeumban őrzik.

térre formáljuk a tárlatot, hanem a helyi múzeumi kollégákkal együttműködve az adott környék helyi régészeti anyagát is bemutatjuk a kiállításához kapcsolva. A közös munka gyümölcseként „helyi” történeteket, helyi „ízeket” is sikerül becsempészni a kiállításba, amivel a szakemberek, de még inkább a kultúrákedvelő helyi látogatók is sokkal jobban sajátjuknak érezhetik a tárlatot. A szegedi bemutatását követően a kiállítás már látható volt a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban és a miskolci Herman Ottó Múzeumban is. A tárlat jelenleg az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban tekinthető meg 2018. március végéig, ezt követően pedig a pécsi Janus Pannonius Múzeumban mutatják be.

Talán érdemes lehet mindenkinek egy órát kincsek, titkok és aranyak között eltölteni e múzeumok valamelyikében!

◇ ◇ ◇

71

Az egyik bikafejes csésze és az erről készült alkotás

